

Тенденції розвитку партійних систем країн Європейського Союзу в контексті парламентських електоральних циклів 2017 року

УДК 329.1/9(4-6ЄС):324«2017»
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-4.16>

Копинець Юрій Юрійович
старший викладач кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій Ужгородського національного університету
вул. Університетська, 14, Ужгород, Україна

Проаналізовано парламентські вибори в семи країнах Європейського Союзу: Нідерландах (15 березня), Болгарії (26 березня), Великій Британії (8 червня), Франції (11, 18 червня), Німеччині (24 вересня), Австрії (15 жовтня) та Чехії (20-21 жовтня). Підкреслено, що парламентські виборні кампанії 2017 р. мають яскраво виражений національний профіль, відтак їх потрібно досліджувати, враховуючи країнову специфіку. Зазначено, що разом із тим за своєю логікою вони багато в чому вписуються в більш широкий європейський і світовий тренди розвитку партійних систем.

Вказано, що головною характеристикою виборчих кампаній було протистояння «мейнстрімних» партій і партій «нової політики», а на конфігурацію партійних систем мав суттєвий вплив загальносвітовий тренд трансформації політичних партій: від масових партій із чіткою ідеологічною спрямованістю і розгалуженою ідеологічною структурою до картельних / мережевих / кіберпартій із розмитою ідейною орієнтацією та відсутністю традиційної апаратно-організаційної структури.

Охарактеризовано електоральні результати партій «нової політики»: у Франції (коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem») та Чехії (ANO 2011) здобули перемогу на виборах, у Нідерландах «Партія свободи» посіла другу позицію, а у Німеччині («Альтернатива для Німеччини»), Болгарії (коаліція «Об'єднані патріоти»), Австрії (Австрійська партія свободи) отримали третій результат. При цьому в Австрії, Болгарії, Франції, Чехії партії «нової політики» прийняли участь у формуванні урядової коаліції.

Досліджено причини успіху партій «нової політики». До них можна віднести: а) зростаюче відчуження між політичним класом і виборцями; б) поглиблення ідейно-ціннісного розколу всередині провідних політичних сил і елітних груп; в) загострення розколу щодо європейської інтеграції, відчутне зростання євроскептицизму, додатковий імпульс якому надали економічна та міграційна криза; г) накопичення різнохарактерного протестного потенціалу (євроскептики, націоналісти, антиглобалісти, «зелені» та інші); д) криза традиційних партій, двопартійності і самої ліво-правої матриці ідеологічних координат; ж) криза ідеології «мейнстріму» у всіх її проявах.

Ключові слова: парламентські вибори, Європейський Союз, вибори до Європарламенту, «мейнстрімні партії», партії «нової політики».

Вступ. В останні десятиліття політичні системи країн Європейського Союзу зіткнулися з низкою серйозних викликів, які мали вплив і на формування партійних систем. Вказані виклики пов'язані з фінансовою кризою 2008–2009 рр., міграційною кризою 2015–2016 рр., антиглобалістськими рухами та євроскептицизмом. Перенесення їх у сферу політики виявилось у протистоянні «мейнстрімних» і антисистемних партій / партій «нової політики», особливості якого можна простежити на основі аналізу результатів парламентських виборів.

Мейнстрім (основна течія) – домінуючий напрям в якійсь галузі (наука, культура, політика) для певного відрізка часу (консервативні, ліберальні, соціал-демократичні партії). Партії «нової політики» – це інституціональні представники носіїв постматеріальних цінностей, які налаштовані на розв'язання конкретних проблем суспільного життя і політична діяльність яких має антиістеблішментську спрямованість з використанням популістської риторики.

Крім того, на конфігурацію партійних систем має суттєвий вплив загальносвітовий тренд трансформації політичних партій: від масових партій з чіткою ідеологічною спрямованістю і розгалуженою

ідеологічною структурою до картельних / мережевих / кіберпартій з розмитою ідейною орієнтацією та відсутністю традиційної апаратно-організаційної структури.

Мета та завдання. Мета нашої статті – показати вплив парламентських виборів 2017 р. у країнах Європейського Союзу на конфігурацію партійних систем та урядових коаліцій. Для досягнення мети необхідно вирішення таких дослідницьких завдань: а) охарактеризувати результати парламентських виборів в країнах Європейського Союзу; б) вивчити причини успіху на виборах «партій нової політики».

Методи дослідження. Теоретична модель нашого дослідження побудована на підставі робіт політологів, в яких аналізується вплив електоральних процесів на партійні системи і їх конфігурацію (В. Гельман, Г. Голосов, М. Дюверже, К. Лоунсон, А. Романюк, Дж. Сартори, Р. Таагапера, Р. Туровський, М. Уоллерстайн і ін.). Електоральна стратегія політичних партій, із нашої точки зору, зумовлюється соціокультурним та інституціональним середовищем, в якому вони знаходяться. Для кожної політичної системи такий вплив має свої особливості, які продиктовані своєрідністю історичного

розвитку, соціально-демографічною структурою, неповторністю демократичного транзиту тощо.

Результати. У 2017 р. відбулися парламентські вибори у семи країнах Європейського Союзу (ЄС): Нідерландах (15 березня), Болгарії (26 березня), Великій Британії (8 червня), Франції (11, 18 червня), Німеччині (24 вересня), Австрії (15 жовтня) та Чехії (20-21 жовтня). Парламентські виборчі кампанії 2017 р. мають яскраво виражений національний профіль, тому їх потрібно аналізувати, враховуючи країнову специфіку. Разом із тим за своєю логікою вони багато в чому вписуються у більш широкий європейський і світовий тренди розвитку партійних систем.

Парламентські вибори, починаючи з 2010-х рр., у країнах Європейського Союзу проходили в умовах, коли завершився період політичної історії, який тривав з 1980-х рр. Це був період триумфу двопартійності, заснованої на консенсусі неолібералізму та соціолібералізму, період вражаючого просування глобалізму, постмодернізму і тісно пов'язаного з ними наднаціонального проекту «брюссельської Європи».

А з початку ХХІ ст. з'являються нові тренди в політичному житті, які і зумовлюють нині політичний процес, в тому числі і процес партієтворення: а) зростаюче відчуження між політичним класом і виборцями; б) поглиблення ідейно-ціннісного розколу всередині провідних політичних сил і елітних груп; в) загострення розколу щодо європейської інтеграції та відчутне зростання євроскептицизму, додатковий імпульс якому надали домінування Німеччини та Франції в ЄС і міграційна криза; г) накопичення різнохарактерного протестного потенціалу (євроскептики, націоналісти, антиглобалісти, «зелені» та інші); д) криза традиційних партій, двопартійності і самої ліво-правої матриці ідеологічних координат; ж) криза ідеології «мейнстріму» у всіх її проявах.

Нідерланди (15.03.2017 р., вибори Другої палати Генеральних штатів, 150 депутатських місць). Голосування в країні відбувається в 19 округах за партійними списками. Партійна система відображає гетерогенність нідерландського суспільства і може бути ідентифікована як система поляризованого плюралізму, в якій дві або три партії за результатами парламентських виборів формують уряд. Нині в Нідерландах діють на загальнонаціональному рівні не більше 15 партій. На місцевому рівні функціонує більше 100 партій. Найбільш чисельними партіями є «Християнсько-демократичний заклик» (60 тис. членів) та Соціалістична партія (45 тис. членів) [9]. До найбільш відомих партій відносимо: Партію праці, «Народну партію за свободу і демократію» (НПСД), партію «Демократи-66», Партію свободи (ПС), партію «Зелені ліві», партію «Християнський союз».

Партійна система Нідерландів базується на так званій «системі опор» (пілларизації). У Нідерлан-

дах, де історично окремі кальвіністські, римсько-католицькі та світські організації представлені в багатьох сферах суспільного життя, цей зразок соціальної організації став інституціалізованою основою «сегментованої інтеграції» і поділу політичної влади.

«Система опор», як вважає П. Осколков, – це явище в суспільно-політичному житті Нідерландів, яке можна охарактеризувати як поділ країни за партійною і ідеологічною ознакою [9]. Йдеться про те, що партії «опиралися» на постійний електорат, який був інституційно сконцентрований і виховувався церквою, школою, профспілками і т. д. Головні партії мали у суспільстві відповідні інституційні «опори». Період функціонування вказаної системи охоплює 1917–1967 рр. Але, незважаючи на це, головні партії країни і надалі мають свої «опори» у суспільстві.

Головна інтрига виборів 2017 р. – боротьба за електоральну першість між правлячою «Народною партією за свободу і демократію» (НПСД) діючого прем'єр-міністра М. Рютте і правопопулістською «Партією свободи» (ПС) Г. Вілдерса.

ПС була утворена у 2006 р. Г. Вілдерсом. Це правопопулістська партія, яка виступає за вихід з Євросоюзу (євроскептицизм), проти мігрантів та діючої політичної еліти, тобто їй притаманна антиіммігрантська та антиелітистська риторика. Ще до референдуму в Великобританії її лідер Г. Вілдерс у 2014 р. подав до Генеральних штатів доповідь «Некзит» про плюси і мінуси виходу Нідерландів з Євросоюзу. ПС не має ні організаційної структури, ні інституту членства, а лише прихильників по всій країні. Її уособлює одна людина – Г. Вілдерс. Слід зазначити, що подібна права партія вже існувала в країні – це партія «Список Піма Фортейна», яка різко виступала проти імміграції мусульман (на виборах до парламенту у 2002 р. здобула 26 депутатських мандатів) [11, с. 360]. Після вбивства П. Фортейна на місце його партії претендувала низка партійних структур, але тільки ПС зуміла зберегти свої позиції до нинішнього часу [8, с. 55].

Популярність праворадикальних партій в Нідерландах обумовлена тим, що за результатами опитування (Євробарометр, 2018 р.) двома головними проблемами Євросоюзу нідерландці вважають імміграцію (45% опитаних) і стан бюджету країн-учасниць ЄС (34%). А 59% виступає проти розширення ЄС, оскільки вони остерігаються того, що нові члени ЄС не зможуть правильно вибудувати свою економічну політику в рамках єврозони [7, с. 63].

За результатами виборів депутатські мандати здобули такі партії: НПСД – 21,3% (33 депутатські мандати), ПС – 13,1% (20), «Християнсько-демократичний заклик» – 12,5% (19), «Демократи – 66» – 12,1% (19), Соціалістична партія – 9,2% (14),

«Зелені ліві» – 8,9% (14), Партія праці – 5,7 (9), «Християнський Союз» – 3,4% (5), Партія захисту тварин – 3,1% (5), «50 PLUS» (захищає інтереси пенсіонерів) – 3,1 (4), Реформістська політична партія – 2,1% (3), «DENK» (захищає інтереси мігрантів) – 2,0% (3), «Форум для демократії» (ультраправа партія, яка виступає за вихід з ЄС) – 1,8 (2).

Отже, вибори показали, що суперництво між «мейнстрімом» і антисистемними партіями / партіями «нової політики» (до яких відносимо правопопулістські, зелені та інші) у Нідерландах продовжується. Найбільш актуальним для політичної системи є протистояння «мейнстріму» і правого популізму, який уособлює Партія свободи. При цьому її результат свідчить, що популістські лозунги «нідерландського Трампа» про заборону ісламу, вихід з ЄС, заборону міграції, мають у суспільстві солідну підтримку. За результатами виборів депутатські мандати здобули дві «нові» партії – «DENK» та «Форум для демократії».

Через два роки, приймаючи участь у виборах до Європарламенту, нідерландські популісти та ультраправі їх програли. А перемогу отримали «мейнстрімні» партії. З 26 депутатських місць, які належать Нідерландам, найбільше мандатів отримали: Партія Праці (6), по чотири мандати НПСД та партія «Християнсько-демократичний заклик», по три – «Зелені / ліві» та «Форум за демократію». Найбільша праворадикальна Партія свободи не отримала жодного мандату [18].

Болгарія (26.03.2017 р., вибори Народних зборів, 240 депутатських місць). Голосування на виборах відбувається за пропорційною системою з 4% виборчим бар'єром у 31 виборчому окрузі [12, с. 293]. Партійну систему можна визначити як двоблокову багатопартійну. Головними конкурентами на парламентських виборах 2017 р. були помірно консервативна партія «Громадяни за європейський розвиток Болгарії» (ГЕРБ) і Болгарська соціалістична партія (БСП). У виборах брали участь 20 політичних партій і партійних коаліцій. Виборчий поріг у 4% подолали п'ять суб'єктів виборчого процесу: ГЕРБ – 32,6% (95 депутатських мандатів), коаліція «БСП за Болгарію» – 27,12% (80), коаліція «Об'єднані патріоти» (утворена націоналістичними партіями «АТАКА», «Національний фронт за порятунок Болгарії», «Болгарський національний рух» та інші) – 9,0% (27), «Рух за права і свободи» (захищає права турецької національної меншини) – 8,9% (26), популістська партія «Воля» – 4,1 (12) [2, с. 25].

За результатами виборів була утворена консервативна мінімально виражена урядова коаліція (122 депутати) у складі партії ГЕРБ і виборчої коаліції «Об'єднані патріоти». До парламенту пройшла одна «нова» правопопулістська та антиіммігрантська партія «Воля», яка підтримала урядову коаліцію [4, с. 117].

Великобританія (08.06.2017 р., вибори нижньої палати парламенту – Палати общин, 650 депутатських місць). Вибори відбуваються за мажоритарною системою відносною більшості. Партійна система Великобританії в процесі еволюції (внаслідок змін 1970–2005 рр.) перетворилася з двопартійної на багатопартійну завдяки появі малих партій та «третьої сили» – Ліберально-демократичної партії. [11, с. 128]. Мали партії Шотландії (Шотландська національна партія), Уельсу (націоналістична партія «Плайд Камрі») та Північної Ірландії (націоналістична партія «Шин Фейн»).

На парламентських виборах 2017 р. перемогла Консервативна партія Великобританії на чолі з прем'єркою Т. Мей, здобувши 318 мандатів, що становить 48,8% депутатських місць у палаті громад. Лейбористська партія отримала 262 мандати (40,4%), а Шотландська національна партія – 35 (5,4%). Четверту сходинку посіла Ліберально-демократична партія, яка отримала 12 місць (1,9%). Інші партії і незалежні кандидати отримали 23 мандати (Демократична юніоністська партія – 10, «Шин Фейн» – 7).

Франція (11, 18 червня 2017 р., перший і другий тур виборів до нижньої палати Національних Зборів, 577 депутатських місць). У Франції нижня палата парламенту обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості, тому вибори відбуваються у два тури.

Франція тривалий час була зразком політичної моделі для нових демократій. Правоцентристська Республіканська партія Франції (РПФ) і лівоцентристська Французька соціалістична партія (ФСП) при підтримці їхніх політичних партнерів регулярно змінювали одна одну при владі. Однак при цьому останні десять років суттєво зростав потенціал і популярність партії «Національний фронт» (НФ).

Напередодні парламентських виборів у Франції відбулися вибори президентські (23 квітня, 7 травня), на яких перемогу отримав Е. Макрон, який представляв ідеологічно невизначений рух «Вперед!». Слід зазначити, що після поразки на президентських виборах лідерки «Національного фронту» М. Ле Пен весною 2018 р. партія зробила ребрендинг, змінивши історичну назву на нову – «Національне об'єднання», а Ж.-М. Ле Пен (засновник і колишній лідер партії) був позбавлений статусу почесного голови з метою відмежування партії від її крайніх правих витоків. Також з партійної програми був видалений пункт про відмову від євро, а тема виходу з Євросоюзу замінена дискусією про «новий європейський проект» – «Європу національних держав» [5, с. 53].

Згодом на парламентських виборах впевнену перемогу отримала президентська коаліція, яку утворили партія Е. Макрона «Вперед, Республіка!» і центристська партія «MoDem» («Демократичний рух»).

Вона отримала 350 парламентських місць з 577 («Вперед, Республіка!» – 308 мандатів і «MoDem» – 42).

У першому турі президентських виборів 2017 р. лідер ультралівової партії «Нескорена Франція» Ж.-Л. Меланшон отримав 7 млн. голосів (19,6%), кандидат НФ М. Ле Пен 7,6 млн. (21,3%). У другому турі за неї проголосували 10,6 млн. (33,94%). Однак трансформувати ці результати в політично значиме парламентське представництво фланговим партіям не вдалося – на виборах до Національних зборів партія «Національне об'єднання» отримала в нижній палаті всього 8 депутатських місць, а партія «Нескорена Франція» разом з комуністами – 26.

Таким чином за результатами парламентських виборів відбулося перезавантаження партійно-політичної системи Франції і руйнація біпартійної конструкції партійної системи, яка діяла у Франції майже 50 років. По-перше, перемогу отримала маловідома «нова» політична партія «Вперед, Республіка!», отримавши одноосібно більше 50% депутатських мандатів, і, по-друге, три четверті депутатів Національних Зборів стали ними вперше.

РПФ і ФСП вибори програли, отримавши відповідно 21,5% (125 депутатських мандатів) і 9,5% (34). Націоналістична партія «Національне об'єднання» здобула 13,2% голосів виборців. До парламенту за результатами виборів пройшли дві «нові» партії, отримавши при цьому високий результат: «Вперед, Республіка!» та «Нескорена Франція».

Нова партійно-політична конфігурація, яка виникла до середини літа 2017 р. визначалася такими головними елементами: а) міцна монополія макронівської більшості у виконавчій владі і в нижній палаті парламенту; б) глибока криза ідентичності і дезінтеграційні процеси, що охопили як ФСП, так і РПФ; в) розгубленість і конфлікти в таборі партії «Національне об'єднання»; г) підйом в лівій частині партійного спектру, який пов'язаний з успіхом партії «Нескорена Франція»; г) динаміка змін, яка поставила на порядок денний різних політичних сил завдання перегрупування, перегляду ідеології, ребрендингу, пошуку нової тактики і нових облич, створення нових альянсів і т.п. [5, с. 44–45]

Французький соціолог П. Перріно, аналізуючи електоральні процеси в країнах ЄС, констатує, що останнім часом в західних країнах ціль виборів суттєво змінюється: на них все частіше не обирають національних лідерів, а виражають недовіру до влади. І таке голосування приводить до серйозних трансформацій політичних і партійних систем [2, с. 18–19].

В українському варіанті висновки П. Перріно звучить дещо по-іншому, але також не свідчить про вибори національного лідера: «вибір між двома зол», або «між поганим і ще гіршим». У даному контексті слід зазначити, що президентські і парла-

ментські вибори 2019 р. в Україні проходили немов би по французькому сценарію, оскільки аналогічну перемогу здобув В. Зеленський зі своєю маловідомою партією «Слуга народу».

Німеччина (24.09.2017 р., вибори нижньої палати парламенту – Бундестагу, 709 депутатських місць). Вибори проходять за змішаною виборчою системою. Ці Німеччині діє багатопартійна система (більше 30 партій), але до парламенту, як правило, проходять 5-6 головних. При цьому навколо двох з них (ХДС / ХСС і СДПН) утворюються коаліції, які по чергово знаходяться при владі, починаючи з другої половини ХХ ст. [11, с. 161].

Відмінна риса цих виборів – різке падіння рейтингу напередодні виборів обох провідних німецьких партій: правоцентристського блоку ХДС / ХСС і лівоцентристської Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН). А також здобує третє місце націоналістичної і євроскептичної партії «Альтернатива для Німеччини» (АдН) з результатом 12,6%. Вперше в історії Німеччини в Бундестазі буде сім партій, причому одна з них відверто націоналістична: ХДС – 200 депутатських мандатів, СДПН – 153, АдН – 94, Вільна демократична партія (ВДП) – 80, «Ліві» – 69, «Союз 90 / Зелені» – 67, ХСС – 46 (подається сукупна кількість мандатів здобута на виборах) [16, с. 30–31]. Результати виборів за партійними списками є наступні: ХДС – 32,9%, СДПН – 20,5%, АдН – 12,6%, ВДП – 10,7%, «Ліві» – 9,2%, «Союз 90 / Зелені» – 8,9%, ХСС – 6,2%.

Як і у Франції, парламентські вибори в Німеччині показали зниження популярності «мейнстрімних» партій (кількість мандатів у порівнянні з 2012 р. зменшилася на 105). Натомість малі партії АдН, ВДП, «Ліві», «Союз 90 / Зелені» здобули майже стільки ж мандатів, як і «загальнонародні» ХДС / ХСС та СДПН.

Соціологічні опитування, які були проведені в Німеччині, таким чином пояснювали основні причини голосування громадян за АдН: 1) партія усвідомлює, що прості люди більше не почуватися безпечно; 2) згідні з вимогами АдН про обмеження ісламу в Німеччині; 3) підтримують вимогу партії різко скоротити приплив міграції і біженців; 4) голосуванням за АдН можна висловити свій протест проти існуючого стану речей, політики «мейнстріму» [16].

Відсутність політичних дебатів між парламентськими партіями з хвилюючих громадян питань, зближення виборчих програм ХДС і СДПН, постійна їхня участь в урядових коаліціях, викликають у виборців відчуття відсутності реального вибору – альтернативи. Таку альтернативу вони побачили в партії АдН.

Вигравши вибори з низьким результатом, перед А. Меркель (лідер ХДС) постало складне завдання утворити урядову коаліцію. Перед нею був такий

вибір: а) «ямайська коаліція» (за логотипами кольорів трьох партій, які відповідають кольорам національного прапора Ямайки) – чорного (ХДС), жовтого (ВДП) і зеленого («Союз 90 / Зелени»); б) створення уряду меншості, діяльність якого буде залежати від того, як голосуватиме опозиція; в) утворення «великої» коаліції (ХДС / ХСС і СДПН); в) нові вибори, які важко спрогнозувати [17, с. 13]. У результаті провалу перемовин з ВДП та «зеленими» була утворена «велика коаліція» ХДС / ХСС і СДПН.

Після виборів за результатами опитування громадян спостерігалось падіння популярності «народних» партій і зростає рейтинг «зелених». Результати виборів в Європарламент в кінці травня 2019 р. підтвердили дані опитувань: ХДС / ХСС – 28,9%, «Зелені / Союз 90» – 20, 5%, СДПН – 15,9%, АдН – 11% [1, с.21].

Ріст популярності «зелених» межує з ризиком потрапити в «пастку електорального розчарування», сутність якої в тому, що виборці можуть відвернутися від партії як такої, яка не виправдала їхніх сподівань. Щоб цього не трапилося, лідерам партії потрібно принаймні позбавити її іміджу «екологічних популістів» і «партії однієї проблеми». Як результат вона може в перспективі стати другою за впливовістю партією в Німеччині.

Австрія (15.10. 2017 р., вибори нижньої палати парламенту – Національної Ради, 183 депутатські місця). За результатами виборів депутатські мандати отримали такі партії: консервативна Австрійська народна партія (АНП) – 31,4% (61 депутатський мандат), Соціал-демократична партія Австрії – 26,9% (52), націоналістична Австрійська партія свободи (АПС) – 26% (51), проєвропейська партія «NEOS – нова Австрія» – 5,3% (10), «Список Петера Пілца» (PILZ) (колишній депутат від партії зелених) – 4,7% (8). Коаліція була утворена АНП та націоналістичною ультраправою АПС [19, с. 49–54].

Таким чином, результати виборів показали електоральний зсув у бік крайніх правих, який став характерним у ХХІ ст. для низки європейських держав (Нідерланди, Німеччина, Швеція, Данія). Але, крім Австрії, націоналістичні партії у ХХІ ст. не сприяли посиленню націоналістів у центральних органах виконавчої влади. Австрійський приклад унікальний тим, що участь націоналістів в урядовій коаліції стала для альпійської держави своєрідною традицією, яка зумовлена в тому числі й історичними причинами [20, с. 81].

Чеська Республіка (20-21.10.2017 р., нижньої палати чеського парламенту – Палати депутатів, 200 депутатських місць). У виборах взяли участь 31 партія і політичний рух, що є історичним рекордом для Чеської Республіки. При цьому депутатські мандати отримали 9 політичних партій. Явка виборців становила 60,63%

Популістична партія «ANO 2011» («Акція незадоволених громадян») перемогла на виборах, отримавши 29,64% голосів виборців і 78 із 200 місць у Палаті депутатів. На парламентські вибори 2013 р. ця партія йшла як ліберальна, виступаючи проти збільшення податків та акцентуючи увагу на корупції у країні. Більш того, тоді партія декларувала посилення співпраці із ЄС. Напередодні виборів 2017 р. «ANO 2011» змінила свою риторику, виступивши проти мігрантів та за збільшення підтримки місцевих виробників. Зокрема, сам А. Бабиш заявив, що посилення Євросоюзу потрібне насамперед у питаннях захисту спільного кордону, щоб блокувати прибуття нових мігрантів [13].

Слід зазначити, що напередодні парламентських виборів 2017 р. «ANO 2011» досягла значних успіхів на регіональних виборах, які відбулися 7-8 жовтня 2016 р., здобувши 21,05% голосів виборців. Натомість Чеська соціал-демократична партія (ЧСДП) отримала 15,5% голосів, Комуністична партія Богемії і Моравії (КПБМ) – 10,54%, а Громадянська демократична платформа (ГДП) – 9, 47% [3, с. 104].

Євроскептична ГДП зайняла друге місце – в неї 11,32% голосів виборців (25 депутатів). Партія декларує євроскептицизм як свою ідеологію. Виступала проти введення євро і неприйняття мігрантів.

Третьою фінішувала нова політична сила «Чеська піратська партія» – 10,79% голосів (22 депутати). Вона виступає проти обмеження громадянських прав. Серед пунктів її програми – боротьба за вільніший доступ до інформації, легалізація легких наркотиків, заборона засобів моніторингу за громадянами тощо. Піратські партії – це політичні партії, основною метою діяльності яких є реформування законодавства у сфері авторського права і патентів. Піратські партії відстоюють права на приватне життя, як в Інтернеті, так і в повсякденному житті, а також «прозорість» державного управління. Першою такою партією була Шведська піратська партія, заснована 1 січня 2006 р.

Антиєвропейська (націоналістична, популістська) партія «За свободу і пряму демократію», яка утворилася внаслідок розколу партії «Світанок прямої демократії», фінішувала четвертою з результатом 10,64% голосів. Комуністична партія Чехії та Моравії посіла п'яте місце з 7,76% голосів. КПЧМ набрала за результатами виборів удвічі менше голосів ніж у 2013 р. КПБМ у перевибірчій програмі пропонувала відродити соціалістичну суспільно-політичну систему та вивести Чехію з НАТО.

Нищівним став результат виборів для Чеської соціал-демократичної партії, яка знаходилася при владі. Вона посіла шосте місце і отримала лише 7,27% голосів та матиме 15 депутатів у парламенті. Її виборчим гаслом було «Країна в якій добре жити», а обіцянки – популістськими.

Отримали депутатські мандати консервативні партії Християнсько-демократичний союз – Чехословацька народна партія (10), «Tradice, Odpovědnost, Prosperita 09 – TOP 09» (7), а також ПП «Мери та незалежність» (STAN) (6) [3, с.102–105].

Партія вільних громадян, ПП «Реалісти», Партія громадянських прав, фашистська Робітничка партія соціальної справедливості (2010), Партія зелених, ПП «Референдум проти Європейського Союзу», Партія здорового глузду, ПП «Щаслива Чехія», Партія зелених, Чеський національний фронт та ряд інших не змогли подолати виборчий бар'єр [13].

Ідеологічний профіль партій, які отримали депутатські мандати за результатами виборів виглядає таким чином: «ANO 2011» (лібералізм, популізм), ЧСДП (соціал-демократія, панєвропеїзм), Комуністична партія Чехії і Моравії (комуністична), ГДП (ліберальний консерватизм, євроскептицизм), ПП «TOP 09» (ліберальний консерватизм, панєвропеїзм), ХДС-ЧНП (соціальний консерватизм, панєвропеїзм), ПП «За свободу і пряму демократію» (популізм, євроскептицизм), ПП «Мери та незалежність» (субсидіарність, панєвропеїзм), Чеська піратська партія (лібералізм) [10, с. 126–127].

Висновки. Головною особливістю парламентських виборів 2017 р. в країнах Європейського Союзу стало підтвердження пережитих ним глибоких соціально-політичних трансформацій, сутність яких полягає в неухильному зменшенні незаперечної монополії на політичну владу, яку ще в недавньому минулому мали системні партії традиційного європейського політичного мейнстриму. Тривале домінування центристської політики значною мірою вихолостило сутнісні відмінності між головними системними партіями європейського мейнстриму. На цьому тлі активізацію радикалізму певна частина виборців сприймає як свідчення появи у них реальних політичних альтернатив. За результатами нашого дослідження ми побудували таблицю (таблиця 1), в якій відобразили електоральні досягнення партій «нової політики».

На основі даних, поданих в таблиці 1, можна констатувати, що, по-перше, у Франції (коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem») та Чехії (ANO 2011) партії «нової політики» здобули перемогу на виборах, у Нідерландах «Партія свободи» посіла другу позицію, а у Німеччині (АдН), Болгарії (коаліція «Об'єднані патріоти»), Австрії (АПС) отримали третій результат.

Таблиця 1

Електоральні результати «партій нової політики» (ПНП) за результатами парламентських виборів 2017 року

	Країна, к-ть депутатських місць, (явка виборців)	Переможець виборів,%	К-ть голосів – %, (д. м.*) ПНП	Участь ПНП в урядовій коаліції	Частка голосів ПНП,% (д.м.*)
1	Австрія, 183, (67,6%)	–	АПС – 24,7% (53), PİLZ – 4,1% (8)	+ АПС	28,8 (61)
2	Болгарія, 240 (52,5%)	–	Коаліція «Об'єднані патріоти» – 9,0% (27), «Рух за права і свободи» – 8,9% (26), «Воля» – 4,1% (12)	+ Коаліція «Об'єднані патріоти»	22% (65)
2	Велика Британія, 650, (68,7%)	–	–	–	–
3	Нідерланди, 150, (81,0%)	–	Партія свободи – 13,1% (20), «Зелені ліви» – 8,9% (14), Партія захисту тварин – 3,1% (5), 50 PLUS – 3,1% (4), DENK – 2% (3), Форум для демократії –1,8 (2)	–	32% (48)
4	Німеччина, 709, (76,2%)	–	Альтернатива для Німеччини – 12,6% (94), Союз 90/Зелені – 8,9% (67)	–	21,5% (161)
5	Франція, 577, (42,6%)	Коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem» – 350 д.м.*	«Нескорена Франція» – 17 д.м.	+ Коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem» – 350 д.м.*	367
6	Чехія, 200, (60,6%)	ANO 2011- 29,6% (78)	«Чеська піратська партія» – 10,7% (22), «За свободу і пряму демократію» 10, 6% (22)	+ ANO 2011	50,9% (122)

*– депутатські місця

По-друге, в Австрії (АПС), Болгарії (коаліція «Об'єднані патріоти»), Франції (коаліція «Вперед, Республіка!» і «MoDem» здобули монобільшість), Чехії (АНО 2011) «партії нової політики» прийняли участь у формуванні урядової коаліції.

По-третє, загалом «партії нової політики» здобули від 21,5% (Німеччина, АДН) до понад 50% депутатських мандатів (Франція, Чехія).

По-четверте, на виборах 2017 р. у країнах ЄС (крім Франції) зафіксовано порівняно високий рівень явки виборців, що засвідчує зацікавленість виборців у вирішенні нагальних невідкладних проблем, які притаманні кожному суспільству, маючи при цьому країнову специфіку.

Отже, успіх партій «нової політики» вказує на суттєві зміни електоральних уподобань виборців, які зумовлені виникненням нових політичних конфліктів та соціополітичних поділів, одним із яких є гострий конфлікт між глобалізованою постмодерністською елітою і простими громадянами національних держав (конфлікт «глобалізовані еліти – антиглобалістично налаштовані маси»).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белов В. Партийно-политический ландшафт в Германии – основные тенденции. *Европейская аналитика* 2019. М.: ИЕ РАН, 2019. С. 21–29.

2. Гусеелетов Б. Выборы 2017 года в странах Евросоюза: общее и особенное. *Современная Европа*. 2018. № 2. С. 18–28.

3. Гусеелетов Б. Парламентские выборы в Чехии. *Европа 2017: партии, выборы, власть*. Москва : Ин-т Европы РАН, 2018. С. 102–107.

4. Кандель П. Национализм и «электоральная зависимость» в ЮГО-Восточной Европе. *Европа 2017: партии, выборы, власть*. Москва : Ин-т Европы РАН, 2018. С. 113–118.

5. Нарочницкая Е. Партийно-политический ландшафт Франции после выборов 2017 г. Свет и тени «эры Макрона». Москва : Ин-т Европы РАН, 2019. С. 44–55.

6. Нарочницкая Е. Непредвиденные итоги выборов во Франции 2017: итоги и перспективы. *Европа 2017: партии, выборы, власть*. Москва : Ин-т Европы РАН, 2017. С. 11–20.

7. Осколков П. Нидерланды в лабиринте европейской интеграции. *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*. 2018. № 4. С. 62–65.

8. Осколков П. Правый популизм в странах Бенилюкс в сравнительной перспективе. *Современная Европа*. 2017. № 5. С. 54–62.

9. Осколков П., Сергеев Е. Нидерландская партийная система: между системой опор и европейской интеграцией. URL : <https://www.ogt-journal.com/jour/article/viewFile/264/262>.

10. Остапець Ю. Електоральний фактор в еволюції партійного ландшафту країн Вишеградської четвірки (2015–2018 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С. 122–132.

11. Политические системы современных государств. Энциклопедический справочник: в 4 т. Т. 1: Европа / МГИМО (У) МИД России. Москва : ОАО «Московские учебники и Картолитография», 2009. 615 с.

12. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.

13. Самусь М. Парламентський «вінегрет» по-чеському. *Дзеркало тижня*. 2013. № 40 (1 листопада – 8 листопада).

14. Синдеев А. Новые тенденции в политической системе Германии. *Европа 2017: партии, выборы, власть*. Москва : Н-т Европы РАН, 2018. С. 36–42.

15. Сморгунув Л. Феномен новых партий и его влияние на электоральное поведение. *Человек. Сообщество. Управление*. 2008. № 1. С. 4–16.

16. Тимошенко Е. Итоги выборов в бундестаг: новые вызовы – старые ответы. *Современная Европа*. 2018. № 2. С. 29–40.

17. Тимошенко Е. Успех «Альтернативы для Германии» на выборах в бундестаг 2017 г.: вызов для немецкой партийно-политической системы? *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*. 2018. № 1. С. 9–13.

18. У Нідерландах популісти і ультраправі провалилися на виборах в Європарламент. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/05/27/7096620/>.

19. Швейцер В., Грибовский В. Итоги парламентских выборов в Австрии. *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*. 2018. № 1. С. 49–54.

20. Швейцер В., Грибовский В. Националисты Австрии: этапы вхождения во власть. *Европа 2017: партии, выборы, власть*. Москва : Ин-т Европы РАН, 2018. С. 80–87.

21. Шипунов Г. Партії «нової політики» як феномен постіндустріального суспільства: ідейно-інституційні особливості. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник РДГУ*. 2016. Випуск 14. С. 211–218.

REFERENCES:

1. Belov V. Partiyno-politicheskiy landshaft v Germanii – osnovnye tendentsii [The Party-Political Landscape in Germany – the Main Trends]. *Yevropeyskaya analitika* 2019. M.: IYe RAN, 2019. S. 21–29.

2. Guseletov B. Vybery 2017 goda v stranakh Yevrosoyuza: obshchee i osobennoe [2017 Elections in the EU Countries: Common and Specific]. *Sovremennaya Yevropa*. 2018. № 2. S. 18–28.

3. Guseletov B. Parlamentskie vybery v Chekhii [Parliamentary Elections in the Czech Republic]. *Yevropa 2017: partii, vybery, vlast*. M.: In-t Yevropy RAN, 2018. S. 102–107.

4. Kandel P. Natsionalizm i «elektoralnaya zavisimost» v YuGO-Vostochnoy Yevrope [Nationalism and «Electoral Dependence» in Southeast Europe]. *Yevropa 2017: partii, vybery, vlast*. M.: In-t Yevropy RAN, 2018. S. 113–118.

5. Narochnitskaya Ye. Partiyno-politicheskiy landshaft Frantsii posle vyborov 2017 g. [The Party-Political Landscape of France after the 2017 Elections]. *Svet i teni «ery Makrona»*. M.: In-t Yevropy RAN, 2019. S. 44–55.

6. Narochnitskaya Ye. Nepredvidennyye itogi vyborov vo Frantsii 2017: itogi i perspektivy [Unforeseen Election Results in France 2017: Results and Prospects]. *Yevropa 2017: partii, vybery, vlast*. M.: In-t Yevropy RAN, 2017. S. 11–20.

7. Oskolkov P. Niderlandy v labirinte evropeyskoy integratsii [The Netherlands in the Maze of European Integration]. *Nauchno-analiticheskiy vestnik IYe RAN*. 2018. № 4. S. 62–65.
8. Oskolkov P. Pravyi populizm v stranakh Benilyuks v sravnitel'noy perspective [Right-Wing Populism in the Benelux Countries in a Comparative Perspective]. *Sovremennaya Yevropa*. 2017. № 5. S. 54–62.
9. Oskolkov P., Sergeev Ye. Niderlandskaya partiynaya sistema: mezhdru sistemoy opor i evropeyskoy integratsii [The Netherlands Party System: between the system of pillars and European integration]. URL: <https://www.ogt-journal.com/jour/article/viewFile/264/262>
10. Ostapets Yu. Elektoralnyi faktor v evoliutsii partiinoho landshaftu krain Vyshehradskoi chetvirky (2015–2018 rr.) [The Electoral Factor in the Evolution of the Party Landscape of the Visegrad Four (2015–2018)]. *Rehionalni studii*. 2018. № 12. S. 122–132.
11. Politicheskie sistemy sovremennykh gosudarstv. Entsiklopedicheskiy spravochnik: v 4 t. T. 1: Yevropa [Political Systems of Contemporary States. Encyclopedic Reference: in 4 vol. Vol. 1: Europe] / MGIMO (U) MID Rossii. M.: OAO «Moskovskie ucheniki i Kartolitografiya», 2009. 615 c.
12. Romaniuk A., Lytvyn V. Porivnialnyi analiz politychnykh institutiv krain Vyshehradskoi hrupy ta inshykh krain Tsentralno-Skhidnoi Yevropy: monohrafiia [A Comparative Analysis of Political Institutions of the Visegrad Group and Other Countries of Central and Eastern Europe]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2016. 548 s.
13. Samus M. Parlamentskyi «vinehret» po-cheskomu [Parliamentary «vinaigrette» in a Czech style]. *Dzerkalo tyzhnia*. 2013. № 40 (1 lystopada – 8 lystopada).
14. Sindeev A. Novye tendentsii v politicheskoy sisteme Germanii [New Trends in the Political System of Germany]. *Yevropa 2017: partii, vybory, vlast*. M.: Nr-t Yevropy RAN, 2018. S. 36–42.
15. Smorgunov L. Fenomen novykh partiy i ego vliyanie na elektoralnoe povedenie [The New Parties' Phenomenon and its Impact on Electoral Behavior]. *Chelovek. Soobshchestvo. Upravlenie*. 2008. № 1. S. 4–16.
16. Timoshenkova Ye. Itogi vyborov v bundestag: novye vyzovy – starye otvety [The Results of the Elections to the Bundestag: New Challenges – Old Answers]. *Sovremennaya Yevropa*. 2018. № 2. S. 29–40.
17. Timoshenkova Ye. Uspekhi «Alternativy dlya Germanii» na vyborakh v bundestag 2017 g.: vyzov dlya nemetskoj partiyno-politicheskoy sistemy? [The Success of the «Alternative for Germany» in the 2017 Bundestag Elections: a Challenge for the German Party and Political System?]. *Nauchno-analiticheskiy vestnik IYe RAN*. 2018. № 1. S. 9–13.
18. U Niderlandakh populisty i ultrapravi provalylysia na vyborakh v Yevroparlament [In the Netherlands, Populists and the Far Right have Failed in the European Parliament Elections]. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/05/27/7096620/>
19. Shveytser V., Gribovskiy V. Itogi parlamentskikh vyborov v Avstrii [The Results of the Parliamentary Elections in Austria]. *Nauchno-analiticheskiy vestnik IYe RAN*. 2018. № 1. S. 49–54.
20. Shveytser V., Gribovskiy V. Natsionalisty Avstrii: etapy vkhozhdeniya vo vlast [Nationalists of Austria: the Stages of Entering into Power]. *Yevropa 2017: partii, vybory, vlast*. M.: In-t Yevropy RAN, 2018. S. 80–87.
21. Shypunov H. Partii «novoi polityky» yak fenomen postindustrialnogo suspilstva: ideino-institutsiini osoblyvosti [«New Politics» Parties as a Phenomenon of Post-Industrial Society: Ideological and Institutional Features]. *Panorama politolohichnykh studii*. Naukovyi visnyk RDHU. 2016. Vypusk 14. S. 211–218.

Trends in the party systems' development in the European Union in the context of 2017 parliamentary electoral cycles

Kopynets Yurii Yuriiiovych

Assistant Professor at the Department of International Studies and Public Communications
Uzhhorod National University
Universytetska str., 14, Uzhhorod, Ukraine

*Parliamentary elections in seven European Union countries were analysed: the Netherlands (March 15), Bulgaria (March 26), the United Kingdom (June 8), France (June 11, 18), Germany (September 24), Austria (October 15) and the Czech Republic (October 20-21). It is emphasized that 2017 parliamentary election campaigns have a strong national profile, so they need to be studied taking into account the country's specific features. At the same time, it is noted that, by their logic, they largely fit in the broader European and world trends in the party systems' development. It is stated that the main feature of election campaigns was the confrontation between "mainstream" parties and "new politics" parties, and the party systems' configuration was significantly influenced by the global trend of political parties' transformation: from mass parties with a clear ideological orientation and ramified ideological structure to cartel/network/cyber parties with a vague ideological orientation and the absence of a traditional management and organizational structure. The electoral results of the "new politics" parties are described: in France, the coalition "Forward, Republic!" and "MoDem" and, in the Czech Republic, ANO 2011 won the election; in the Netherlands, the "Freedom Party" took the second place; and in Germany, "Alternative for Germany", in Bulgaria, "United Patriots" coalition, in Austria, Austrian Freedom Party got the third result. Meanwhile, in Austria, Bulgaria, France, and the Czech Republic, the "new politics" parties took part in forming the governing coalition. The reasons for the success of the "new policy" parties have been studied. These include: a) the growing alienation between the political class and the electorate; b) deepening the ideological and value divide within the leading political forces and elite groups; c) exacerbation of the split on the European integration, a significant increase in Euroscepticism, which was given additional impetus by the economic and migration crisis; d) accumulation of various protest potential (Eurosceptics, nationalists, anti-globalists, "greens" and others); e) the crisis of traditional parties, bipartisanship and the very left-right matrix of ideological coordinates; g) the crisis of the «mainstream» ideology in all its manifestations. **Key words:** parliamentary elections, the European Union, elections to the European Parliament, "mainstream parties", "new politics" parties.*